

УДК 782.91

DOI <https://doi.org/10.31723/2524-0447-2026-48-9>

Тетяна Петрівна Богоєва
ORCID: 0009-0002-1294-2057
аспірантка

Одеської національної музичної академії імені А. В Нежданової
Bogoieva@gmail.com

МУЗИЧНО-ДРАМАТУРГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ БАЛЕТУ БОГДАНА ПАВЛОВСЬКОГО «БІЛОСНІЖКА ТА СІМ ГНОМІВ»

Мета роботи – виявлення особливостей музичної драматургії сучасного українського дитячого балету на прикладі балету Богдана Павловського «Білосніжка та сім гномів», з акцентом на принципах тематичної організації, образно-інтонаційній характеристиці персонажів і взаємодії музики з хореографічною та сценічною складовими. **Методологія дослідження** становить комплекс музикознавчих і культурологічних підходів. Застосовано аналітичний метод, який дав змогу здійснити музично-драматургічний аналіз партитури балету Б. Павловського «Білосніжка та сім гномів» та виявити принципи тематичної організації музичного матеріалу. Інтонаційно-стильовий метод використано для характеристики образної системи персонажів і визначення особливостей ладо-інтонаційної мови твору. Метод структурно-драматургічного аналізу дозволив простежити функціонування лейтмотивної системи, драматургічні кульмінації та принципи розвитку музичного матеріалу у взаємодії з хореографічною дією. **Наукова новизна** дослідження полягає у тому, що вперше у вітчизняному музикознавстві здійснено цілісний музично-драматургічний аналіз балету Богдана Павловського «Білосніжка та сім гномів» у контексті сучасного українського дитячого музичного театру. Виявлено особливості лейтмотивної організації партитури, ладо-інтонаційних протиставлень та тембрової семантики, що формують образну систему персонажів і забезпечують драматургічну логіку твору. Окреслено специфіку оркестрового письма композитора, зорієнтованого на дитяче сприйняття, а також визначено роль музики як смислотворчого чинника у взаємодії з хореографічною та сценічною складовими балетної вистави. **Висновки.** У результаті дослідження встановлено, що музична драматургія балету Б. Павловського «Білосніжка та сім гномів» вибудована на основі чіткої лейтмотивної системи, контрастного зіставлення ладо-інтонаційних сфер добра і зла та варіативного розвитку

тематичного матеріалу. Доведено, що балет «Білосніжка та сім гномів» є показовим зразком сучасного дитячого балету, у якому поєднуються розважальна, естетична та виховна функції музичного театру.

Ключові слова: дитячий балет, Богдан Павловський, «Білосніжка та сім гномів», музична драматургія, український балет для дітей, музичний театр.

Bogoieva Tetiana Petrivna, Postgraduate Student of the Odesa National A. V. Nezhdanova Academy of Music

Musical and dramaturgical features of Bohdan Pavlovsky's ballet "Snow White and the Seven Dwarfs"

Research objective – the aim of the study is to identify the specific features of the musical dramaturgy of contemporary Ukrainian children's ballet using the example of Bohdan Pavlovsky's ballet *Snow White and the Seven Dwarfs*, with an emphasis on the principles of thematic organization, the figurative and intonational characteristics of the characters, and the interaction of music with choreographic and stage components. **The research methodology** is based on a combination of musicological and cultural approaches. An analytical method was applied, which made it possible to carry out a musical-dramaturgical analysis of the score of B. Pavlovsky's ballet *Snow White and the Seven Dwarfs* and to identify the principles of thematic organization of the musical material. The intonational-stylistic method was used to characterize the figurative system of the characters and to determine the features of the intonational and modal language of the work. The method of structural-dramaturgical analysis made it possible to trace the functioning of the leitmotif system, dramaturgical climaxes, and the principles of the development of musical material in interaction with choreographic action. **The scientific novelty** of the research lies in the fact that, for the first time in Ukrainian musicology, a comprehensive musical-dramaturgical analysis of Bohdan Pavlovsky's ballet *Snow White and the Seven Dwarfs* has been carried out in the context of contemporary Ukrainian children's musical theatre. The study reveals the features of the leitmotif organization of the score, modal-intonational contrasts, and timbral semantics that shape the system of characters and ensure the dramaturgical logic of the work. The specific features of the composer's orchestral writing, oriented toward children's perception, are outlined, and the role of music as a meaning-forming factor in interaction with the choreographic and stage components of the ballet performance is defined. **Conclusions.** As a result of the study, it has been established that the musical dramaturgy of B. Pavlovsky's ballet *Snow White and the Seven Dwarfs* is constructed on the basis of a clear leitmotif system, a contrast between the modal-intonational spheres of good and evil, and the variational development of thematic material. It is proved that the ballet *Snow White and the Seven Dwarfs* is a representative example of contemporary children's ballet in which the entertaining, aesthetic, and educational functions of musical theatre are combined.

Key words: children's ballet, Bohdan Pavlovsky, *Snow White and the Seven Dwarfs*, musical dramaturgy, Ukrainian ballet for children, musical theatre.

Вступ. У статті розглянуто музично-драматургічні особливості сучасного українського дитячого балету на прикладі балету Богдана Павловського «Білосніжка та сім гномів», поставленого в Одеському національному академічному театрі опери та балету у 2022р. Здійснено музикознавчий аналіз партитури, у межах якого виявлено принципи тематичної організації музичного матеріалу, образно-інтонаційну характеристику персонажів та особливості оркестрового письма, зорієнтованого на дитяче сприйняття. Особливу увагу приділено співвідношенню музичної драматургії та хореографічної дії, жанровій природі дитячого балету й сценічним засобам формування цілісного казкового простору. Визначено, що музика Богдана Павловського поєднує традиції класичного балетного письма з доступною інтонаційною мовою, зберігаючи баланс між розважальністю, виховним потенціалом і художньою повноцінністю.

Актуальність теми. У сучасному культурному просторі України дитячий балет залишається одним із найменш досліджених різновидів музично-театрального мистецтва, попри його активну сценічну присутність. Разом із тим, як засвідчують дослідження українських балетознавців Зінченко В.М. [3], Тодорюк Ю.І., [4], Білаш О. С. [1], саме дитячий балет є важливою сферою збереження класичних балетних традицій і водночас лабораторією сучасних жанрових трансформацій. У цьому контексті балет «Білосніжка та сім гномів» Богдана Павловського становить значний науковий інтерес, як приклад класичної інтерпретації казкового сюжету у межах балетної форми, адаптованої до сприйняття дитячої аудиторії. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю цілісного музикознавчого осмислення дитячого балету, як самостійного різновиду музично-театрального мистецтва, зокрема з позицій аналізу музичної драматургії, принципів формування образної системи та специфіки інтонаційно-стильової мови.

Метою дослідження є виявлення особливостей музичної драматургії сучасного українського дитячого балету на прикладі балету Богдана Павловського «Білосніжка та сім гномів», з акцентом на принципах тематичної організації, образно-

інтонаційній характеристиці персонажів і взаємодії музики з хореографічною та сценічною складовими.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше у вітчизняному музикознавстві здійснено цілісний музично-драматургічний аналіз балету Богдана Павловського «Білосніжка та сім гномів» у контексті сучасного українського дитячого музичного театру. Виявлено особливості лейтмотивної організації партитури, ладо-інтонаційних протиставлень та тембрової семантики, що формують образну систему персонажів і забезпечують драматургічну логіку твору. Окреслено специфіку оркестрового письма композитора, зорієнтованого на дитяче сприйняття, а також визначено роль музики як смислотворчого чинника у взаємодії з хореографічною та сценічною складовими балетної вистави.

Виклад основного матеріалу. Проблематика сучасного українського балету отримала ґрунтовне висвітлення у дисертаційному дослідженні В. Зінченко [3], який окреслив основні типи балетних форм і виявив зростання ролі сюжетних і програмних балетів у національному репертуарі. Дослідник Шкуреев К. І. [5] у своїй дисертації розв'язує проблеми визначення специфіки трансформації соціокультурного змісту балетів для дітей у вітчизняному хореографічному мистецтві. Дослідник Бондар Б. Ю. [2] особливу увагу звертає на специфіку балетних вистав, орієнтованих на дітей та юнацтво. Питання функціонування дитячих балетів в українському культурному просторі та специфіку жанрової адаптації класичних форм до дитячого сприйняття розглядає Ю. І. Тодорюк [4].

Водночас слід констатувати, що музично-драматургічний аналіз конкретних дитячих балетів, зокрема твору Богдана Павловського «Білосніжка та сім гномів», досі не став предметом окремого ґрунтового наукового дослідження.

Балет «Білосніжка та сім гномів» – це дитячий казковий балет, створений за сюжетом однойменної казки братів Грімм, але витриманий у стилістиці популярного мультфільму Волта Диснея. Композитор Богдан Павловський написав музику до балету у 1970 році, використавши музичні мотиви з дисне-

ївського фільму композитора Франка Черчілла. Прем'єра відбулася 14 березня 1970 року в Teatr Wielki міста Лодзь (Польща), а на українській сцені балет вперше поставив хореограф Генріх Майоров у 1975 році на сцені Академічного театру опери та балету у Києві. Відтоді ця постановка здобула величезну популярність – за півстоліття відбулося близько 40 прем'єр цього балету на чотирьох континентах. Успіх забезпечили яскрава сценічність та музика, яка мелодійна і ритмічна, іскриться гумором та дотепом, легко запам'ятовується слухачами. Як зазначає К. Шкурєєв «Знайому всім дитячу казку хореограф Генріх Майоров послідовно втілює у завершену систему хореографічних співвіднесень, яка перебувала у гармонійній взаємодії з музичною партитурою». [5, с. 128]

Нову українську версію твору (лібрето Яніни Кисельової, хореографія Гаррі Севояна та Яніни Кисельової) підготували артисти Одеської опери до прем'єри у листопаді 2022 року. Подія стала справжнім святом для міста: «прем'єра для дітей» відбулася вперше після початку війни. Постановка втілена за участі симфонічного оркестру театру під орудою засл. артиста України Ігоря Чернецького, солістів, артистів балету театру та зразкового ансамблю класичного танцю «Фуете» школи мистецтв №14, центру балету «Фуете-гранд» (художні керівниці – Марина Козяр та Ганна Погорецька). [11]

Балет «Білосніжка та сім гномів» має три дійну структуру (у деяких постановках в тому числі і Одеському театрі опери та балету виконується у двох діях). Оригінальна структура включає III дію, 6 картин (сцен), які відповідають ключовим епізодам сюжету. У структурі балету можна відзначити декілька головних кульмінацій: гнів Королеви (кінець I дії), спроба вбивства (лісова сцена), отруєння Білосніжки (кульмінація III дії) та чудесне воскресіння (емоційна кульмінація фіналу). Між цими вершинами напружи майстерно розміщені епізоди розрядки – веселі сцени з гномами, дружні танці, що дають глядачам перепочинок і підкреслюють контраст між добром і злом.

Стиль Богдана Павловського в балеті «Білосніжка та сім гномів» доцільно окреслити як неокласичний, зорієнтований

на європейську балетну традицію ХХ століття, але з власною інтонаційною «казковою» оптикою та виразною контрастністю музичних характерів. Неокласичний вимір проявляється насамперед у прозорості фактури, чіткості періодики, опорі на танцювальні метри (вальсовість, маршовість, пасторальні триольні формули), а також у прагненні до «стилізації класичного» без прямого цитування.

Ліричні «світлі» епізоди партитури Б. Павловського тяжіють до французької класичної балетної моделі, де музика зберігає ясність мелодичного рельєфу й підкреслює витончену пластику танцю. У цьому контексті показовою є традиція балетів Л. Деліба (балети «Копелія» (1870), «Сильвія» (1876), про яку в науковій літературі наголошено, як про зразок «живої» танцювальності та ритмічної виразності: балетна музика Деліба описується як «sparkling, rich and full of rhythmic life» в перекладі – блискуче, багате та сповнене ритмічного життя. [9, с. 77] Аналогічна установка на ритмічно-танцювальну «світлість» у Б. Павловського підтримує образний полюс добра (Білосніжка, сцени дружби з гномами), де переважають консонантні опори, кантиленна мелодика й пасторальні інтонації. Натомість сфера зла у Павловського вибудовується через гармонічне загострення (альтерації, хроматизація, дисонансі вузли), темброву «тінь» (перевага нижніх регістрів, ущільнення фактури), а також через гротескно-іронічні ритмічні зсуви, що формують контраст «добро/зло» саме як звукову драматургію.

У балеті «Білосніжка та сім гномів» система лейтмотивів виконує ключову роль у формуванні музично-драматургічної логіки твору та семантичній ідентифікації персонажів. Такий підхід відповідає загальним принципам театральної музики, де «лейтмотив (нім. *Leitmotiv* – провідний мотив) – музична тема, пов'язана з певним образом, ідеєю, явищем, яка неодноразово повторюється в опері, балеті, симфонії, характеризуючи певну дійову особу, явище, стан.» [6].

Лейттема Білосніжки вирішена переважно в мажорних тональностях (G-dur, Es-dur) з обмеженим колом діатонічних відхилень і відсутністю різких модуляцій. Подібна ладо-тональна

стабільність формує семантику світла, чистоти та внутрішньої гармонії. У музичній семіотиці мажор традиційно інтерпретується, як носій позитивної етичної оцінки: «діатонічний мажор асоціюється з прозорістю, рівновагою та почуттям довіри» [8, с. 72]. Мелодика теми ґрунтується на секундово-терцієвому русі з переважанням висхідних інтонацій. Темброве рішення лейттеми (флейта, гобой, скрипки та арфа) підсилює семантику світлості. У класичній оркестровці флейта та гобой у високому регістрі трактуються як «тембри прозорості, невинності та емоційної відкритості» [7, с. 246]. Інструментальний склад теми Білосніжки є семантично мотивованим і спрямованим на формування образу морально незмінного, «світлого» персонажа.

На протигагу діатонічній мові теми Білосніжки, лейттема Мачухи вибудована на мінорній основі h-moll, f-moll із активним залученням хроматизму, тритонових співвідношень і зменшених інтервалів. У західній музичній традиції хроматика розглядається як засіб «порушення тональної стабільності та маркер напруги або загрози» [8, с. 85]. Фактурна щільність і домінування низького регістру: фагот, віолончелі, контрабаси, мідні духові, ударні формують акустичний образ владності та тиску. Лейттема Мачухи функціонує як інтонаційно-тембровий антипод ліричного начала балету й виконує роль маркера драматургічного конфлікту.

Лейттема Принца має узагальнений, символічний характер і репрезентує ідею кохання та гармонійного ідеалу. Використання мажорних тональностей (D-dur, A-dur), метрів 3/4 і 6/8 та широкого мелодичного діапазону відповідає усталеній традиції ліричних і танцювальних сцен у балетній музиці.

Тема семи гномів запозичена з диснейвської пісні «Heigh-Ho» – веселого маршу, який співають гноми в мультфільмі дорогою до роботи. У балеті ця тема стала провідним лейтмотивом усіх появ гномів. Її музична характеристика: простий наспів у G dur з чітким маршовим ритмом у розмір 2/4, який легко упізнається з перших нот. Б. Павловський розвиває цю тему через кілька варіантів: спочатку гноми марширують під гучний і веселий варіант. Духові і ударні надають йому характеру походового маршу.

Після отруєння Білосніжки ця тема перетворюється у трагічну, лунає повільно у G moll, коли гноми несуть її тіло – так знайома дитяча мелодія набуває сумного, елегійного характеру. Ця трансформація збагачує драматургію твору і робить лейтмотив гнучким виразним засобом.

Фінальний розділ драматургії – розв’язка і епілог – побудований на градації від смутку до радості. Спочатку зберігається траурний настрій (повільна минорна тема), але з появою Принца музика поступово трансформується: мінор змінюється мажором, тихі динаміки – на *cresc.* Темп прискорюється від повільного *Adagio* (момент скорботи) до широкого *Andante maestoso* в кульмінації пробудження. У цій трансформації чітко проявлено драматургічний задум: музика “зцілює” трагічну ситуацію, переходячи від темряви до світла. Кульмінація поцілунку – це не просто повтор любовної теми, а її тріумфальний варіант, що символізує остаточну перемогу добра. Завершення балету – святковий апофеоз – музично дарує глядачам відчуття повної розрядки і задоволення від щасливого кінця.

Замість традиційного технічного танцю-фіналу композитор обирає широку кінематографічну розв’язку, що дозволяє емоції розгорнутися повною мірою. Це драматургічно виправдано: аудиторія разом з героями пережила напругу і тепер отримує зворушливий та емоційний фінал.

Висновки. Проведений музично-драматургічний аналіз балету Богдана Павловського «Білосніжка та сім гномів» дозволяє зробити висновок про цілісність і концептуальну виваженість цього твору, як зразка сучасного балету для дітей. Композитор вибудовує чітку драматургічну логіку на основі системи лейтмотивів, ладо-інтонаційних протиставлень і тембрової семантики, завдяки чому музика виконує не лише супровідну, а й смислотворчу функцію. Контрастне зіставлення мажорно-діатонічної сфери «добра» і мінорно-хроматичної сфери «зла», варіативний розвиток теми гномів, а також драматургічно вмотивований фінальний перехід від трагізму до апофеозу формують виразну казкову модель, зрозумілу дитячій аудиторії без вербального пояснення. Оркестрове письмо Б. Павловського

відзначається прозорістю фактури, чіткістю ритмічної організації та орієнтацією на танцювальну пластику, що забезпечує органічну взаємодію музики й хореографії.

Отримані результати узгоджуються з положеннями українських досліджень, у яких наголошується, що «балет є візуальним синтетичним дійством, у якому часто поєднується зрозуміла й прозора для сприйняття драматургія твору, цікаві декорації, костюми, пластика, міміка» [3, с. 49], а музична драматургія в ньому повинна бути максимально виразною та семантично прозорою. Як визначає Ю. І. Тодорюк, балет для дітей, «є багатограним самостійним феноменом вітчизняного та світового балетного мистецтва, специфіка якого полягає в орієнтації на різновікову дитячу аудиторію, що передбачає урахування психічних та фізіологічних особливостей розвитку, втілення загальноновідомих, переважно казкових сюжетів» [4, с.7]. Саме ці риси визначають художню переконливість балету «Білосніжка та сім гномів», який постає не лише популярним сценічним твором, а й значущим явищем українського музичного театру для дітей, здатним виконувати естетичну, виховну й культурно-репрезентативну функції в сучасному соціокультурному контексті.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Білаш О. С. Дитячі балети Генріха Майорова: до історії київського періоду творчості балетмейстера (1972–1978 рр.). *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. Київ, 2017. Вип. 4. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.4.2017.138793>
2. Бондар Б. Ю. Еволюція балетних вистав «Київського муніципального академічного театру опери та балету для дітей та юнацтва» кінця ХХ – початку ХХІ століть : дис. ... д-ра філос. : 024 / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2025. 212 с.
3. Зінченко В. М. Український балет доби Незалежності: тенденції розвитку, жанрово-інтонаційна специфіка : дис. ... д-ра філос. : 025 / Національна музична академія України імені П. І. Чайковського. Київ, 2024. 241 с.
4. Тодорюк Ю. І. Балети для дітей в Україні кінця ХХ – початку ХХІ століття. *Мистецтвознавчі записки*. 2018. Вип. 33. С. 360–366.
5. Шкуреев К. І. Трансформації соціокультурного змісту балетів для дітей у вітчизняному хореографічному мистецтві (1920-ті – 2010-ті роки) : дис. ... канд. мистецтвознавства : 26.00.04. Харків, 2021. 196 с.
6. Юцевич Ю. Є. *Музика. Словник-довідник*. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2003. 352 с. ISBN 978-966-10-0445-9.

7. Adler S. The Study of Orchestration. 4th ed. New York : W. W. Norton, 2016. 246 p.
8. Hatten R. Musical Meaning in Beethoven: Markedness, Correlation, and Interpretation. Bloomington : Indiana University Press, 1994. P. 72–85.
9. Letellier R. I. An Introduction to the Operas of Lïo Delibes. Cambridge : Cambridge University Press, 2010. 77 p.
10. McAdams S. Music Perception. New York : Springer, 2013. 178 p.
11. Ballet Snow White. Odesa National Academic Opera and Ballet Theatre. URL: <https://operahouse.od.ua/events/snow-white-ballet/>

REFERENCES

1. Bilash, O. S. (2017) Children’s ballets of Heinrich Maiorov: on the history of the Kyiv period of the choreographer’s work (1972–1978). Herald of the National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts 4. [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.4.2017.138793>
2. Bondar, B. Yu. (2025) Evolution of ballet performances of the “Kyiv Municipal Academic Opera and Ballet Theater for Children and Youth” of the late 20th – early 21st centuries. Lviv: Ivan Franko National University of Lviv [in Ukrainian].
3. Zinchenko, V. M. (2024) Ukrainian ballet of the Independence era: development trends, genre and intonation specificity. Kyiv: Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine [in Ukrainian].
4. Todoriuk, Yu. I. (2018) Ballets for children in Ukraine at the end of the 20th – beginning of the 21st century. Notes on Art Criticism 33: 360–366 [in Ukrainian].
5. Shkurieiev, K. I. (2021) Transformations of the sociocultural content of ballets for children in domestic choreographic art (1920s – 2010s). Kharkiv: Kharkiv State Academy of Culture [in Ukrainian].
6. Yutsevych, Yu. Ye. (2003) Music. Dictionary-reference book. Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan [in Ukrainian].
7. Adler, S. (2016) The Study of Orchestration. New York: W. W. Norton [in English].
8. Hatten R. (1994) Musical Meaning in Beethoven: Markedness, Correlation, and Interpretation. Bloomington: Indiana University Press [in English].
9. Letellier R. I. (2010) An Introduction to the Operas of Lïo Delibes. Cambridge: Cambridge University Press [in English].
10. McAdams S. (2013) Music Perception. New York: Springer [in English].
11. Ballet Snow White. Odesa National Academic Opera and Ballet Theatre. [in English]. URL: <https://operahouse.od.ua/events/snow-white-ballet/>

Дата першого надходження статті до видання: 11.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 15.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 27.05.2026